

יש גאולה ויש גאולה...

שיחה מעובדת לחג הפסח

ע"פ לקו"ש חלק י"א (לפ' שמות)

הרשעים שעבדו עבודה-זרה; אולם אלו שהתנגדו וסירבו לצאת ממצרים לא בגאלו, מאחר שסירוב זה עמד **בסתירה ובניגוד לגאולתם** ממצרים, והרי "אין קטיגור נעשה סניגור".

* * *

אך לאור הסבר זה לא ברור לאיך גיסא, שהרי אחד ממאפייניה של הגאולה העתידה הוא ששום יהודי לא יישאר בגלות⁵, אף כאלה שיתנגדו לצאת - גם הם ייגאלו; אם-כן, נשאלת השאלה, מדוע יגאל הקב"ה גם יהודים אלה, בו-בזמן שהם 'מנגדים' לגאולה עצמה !?

אך לאמיתו של דבר ישנו הבדל מהותי בין גאולת מצרים לגאולה העתידה בנוגע למעמדם של ישראל ביחס לקב"ה: קודם מותן תורה הקשר של ישראל לקב"ה היה בבחינת 'בנים', קשר טבעי, כמו אב האוהב את בנו⁶, ומשום כך היתה אפשרות ל'בן ישראל' במצרים להתנגד לקשר זה מצד בחירתו החופשית שבה מעצמותו (למעלה מהגדרות הטבע שלו), בדיוק כפי שביכולתו של הבן לנתק את הקשר שלו לאביו; ולכן, ההתקשרות של הקב"ה אליו לא הועילה להוציאו ממצרים.

לעומת זאת לאחר מותן תורה הקשר של ישראל לקב"ה התחזק יותר ונהיה קשר עצמי, קשר שבא מתוך 'בחירה'; שהרי, בזמן מותן תורה הקב"ה **בחר** בישראל מכל האומות, וישראל גם-כן **בחר** בקב"ה, וכידוע שדבר הנעשה ב'בחירה' מגיע ממקום עמוק ביותר.

הסבר הדבר: כאשר אדם בוחר דבר מסוים 'בבחירה' חופשית ללא שום שיקולים⁶ - הרי זה מגיע מעצמותו, ומאחר שהבחירה אינה תלויה בגורם כלשהו, משום כך היא תמידית וקבועה; כמו-כן בנוגע לעניינינו, שבבחירת הקב"ה בעם-ישראל וכן בבחירת ישראל בקב"ה, נעשה התקשרות מוחלטת ועצמית שאינה ניתנת לגיבוי.

זהו איפוא הסיבה לכך שבגאולה העתידה יגאל הקב"ה את כולם, אף את אלה שמנגדים ליציאה מהגלות, מאחר שמזמן מותן תורה ישנו קשר בל ינתק, קשר עצמתי ומהותי בין ישראל לקב"ה, לכן כל ישראל ייגאלו; אף אותו יהודי שטוען קבל עם ועדה שאין הוא רוצה לצאת מן הגלות, הרי אין ביכולתו להתנגד לגאולה זו, שכן, בעצם ובפנימיות נפשו הריהו חפץ להיגאל ולחיות בעולם שכולו קדושה, ולכן גם הוא ייצא מהגלות, בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

ל ה'בן הרשע' נאמר בהגדה של פסח: "אילו היה שם [במצרים] - לא היה בגאל", וידועה התמיהה: מהי התועלת באמירת עניין זה לרשע באמצע ה'סדר', וכי מגיעים ללעוג לו ?! ומבואר על-כך, שהדיוק הוא, שדווקא מ"שם", ממצרים, לא היה בגאל, אך בגאולה העתידה גם הוא ייגאל.

אולם יש לתמוה על כללות העניין: מדוע לא בגאלו כל ישראל מגלות מצרים, הלא ידוע שהגאולה מגלות זו היתה מצד התקשרות טבעית ועצמית בין ישראל לקב"ה; כלומר, הקשר של ישראל לקב"ה בזמן זה היה בדוגמת הקשר של אב לבן - "בנים למקום"², ומצד קשר זה לכאורה לא משנה דרגתו הרוחנית בה נמצא היהודי ! מדוע איפוא היו יהודים שלא בגאלו !?

כמו-כן עלינו להבין: כיצד ייתכן שאלה שעברו עבירות חמורות ממצרים, בדוגמת אלה שעבדו עבודה-זרה, בגאלו, ואילו ה'רשעים' שבסך-הכול התנגדו לצאת ממצרים³ - הונחת עליהם עונש ולא בגאלו (אלא מותו בשלושת ימי האפלה) ? מה הם איפוא הקריטריונים להעגשת אדם על מעשיו ?

ההסבר לכך נעוץ בהבנת שיטת רבי במסכת יומא⁴, שם מבואר, שיום-הכיפורים מכפר על כל העבירות אף בלא עשיית תשובה, מלבד העבירות שהאדם עושה ביום-הכיפורים עצמו כשעובר על עינוי נפש ועשיית מלאכה (ובלשון הגמרא: "כרת דיומא"). מדוע באמות יום נעלה וקדוש זה אינו מכפר גם על העבירות שחוטאים באותו יום ? מבאר על-כך הגאון הרגצ'ובי, שמכיוון שחטא זה בובע מיום זה **עצמו**, שהרי, אילו יום קדוש זה - אכילתו ומלאכתו לא היתה נחשבת לאיסור, לכן, **יום זה** אינו יכול לכפר על-כך, בדוגמת הכלל התלמודי: "אין קטיגור נעשה סניגור".

במילים אחרות: ביום-הכיפורים מאיר בכל יהודי גילוי של עצם הנשמה והתקשרותה עם הקב"ה, שבבחינה זו אין תפיסת מקום לחטאים; לעומת זאת חטא שנעשה בעצם יום-הכיפורים - 'מנגד' לאהבה והתקשרות זו, ואם-כן, אין ביכולתה של התקשרות מיוחדת זו של יום-הכיפורים לכפר על חטא שחטא בו-ביום.

לפי זה נבין גם בעניינינו: גאולת ישראל ממצרים היתה מצד גילוי הקשר של הקב"ה לישראל כאב לבן, קשר שאינו בר שינוי, ומשום כך בגאלו כל ישראל, אף

¹ ראה ליקוטי-שיחות חלק א' עמוד 252.

² כפי שציונה הקב"ה למשה לומר לפרעה: "**בני** בכורי ישראל ואומר אליך שלח את **בני**..." (שמות פרק ו' פסוק כ"ב), היינו שמצד התקשרות זו של אב לבן היתה הגאולה; כמאמר חז"ל: "בין כך ובין כך אתם קרויים בנים", ולכן "להחליפם באומה אחרת - אומר הקב"ה - איני יכול" (מסכת קידושין דף ל"ו, עמוד א').

³ ובלשונו של רש"י (בשם המדרש): "שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת" (שמות פרק ו' פסוק כ"ב).

⁴ דף פ"ה, עמוד ב'.

⁵ כדברי רש"י על הפסוק "ושב ה' אלקיך את שבותך" - "אוחז בידיו ממש איש-איש .. תלוקטו לאחד-אחד בני ישראל" (דברים פרק ל' פסוק ג').

⁶ שהרי, כאשר יש לאחד מועלה על-פני השני, הרי מועלה ויתרון זה מוכרח ו'כופה' כביכול את האדם לבחור בו, ואין זו בחירה **אמיתית**, שכן בחירה אמיתית היא דווקא כאשר שני החפצים שווים לגמרי לגבינו ובשל כך עליו 'לבחור' בין השניים.